

non convenit ratione animæ atque intellectus creati, sed ratione Personæ, ut videtur ipse contextus innuere (1). Cæterum de præstantia scientiæ Christi Theologi consulendi sunt, nobis enim non licet quæstionem de scientia animæ Christi Domini nostri pertractare.

ARTICULUS VIII.

De ineffabilitate ac nominibus Dei.

Via vocis
declatur.

207. Quam postrema duo attributa demonstrabant infinitam Dei perfectionem in ordine ad intellectum nostrum, eandem declarat ineffabilitas in ordine ad sermonem et prædicationem. Quæret autem quispiam, qui fieri possit, ut Deus dicatur *ineffabilis*, cum tot illum nominibus vocent, tantis præconiis extollant christiani, tamque profusis tractatibus celebrent innumeri scriptores. At responsio in promptu est: possumus quidem verbis et nominibus utcumque designare pro nostra tenuitate, eloquio tanta Majestate digno declarare non possumus. Pulchre S. Augustinus: *Diximusne aliquid, et sonimus aliquid dignum Deo? Immo vero nihil me aliud, quam dicere voluisse sentio: si autem dixi, non hoc est quod dicere volui. Hoc unde scio, nisi quia Deus ineffabilis est, quod autem a me dictum est, si ineffabile esset, dictum non esset? Ac per hoc ne ineffabilis quidem dicendus est Deus, quia et hoc cum dicitur, aliquid dicitur. Et nescio, quæ pugna verborum, quantam si illud ineffabile, quod dici non potest, non est ineffabile, quod vel ineffabile dici potest. Quæ pugna verborum silentio cavenda potius, quam voce pacanda est. Et tamen Deus, cum de illo nihil digne dici possit, admisit humanæ vocis obsequium, et verbis nostris in laude sua gaudere nos voluit. Nam inde est, et quod dicitur Deus. Non enim re vera in strepitu islarum duarum syllabarum ipse cognoscitur: sed tamen omnes latinæ linguæ scios, cum aures eorum sonus*

(1) Vide annotationem in istum locum S. Isidori apud Migne (*Patrol. lat.*, tom. 83, pag. 308), et S. Thom. 3 p., quest. 10, art. 1, ad 1.um; et Sylvium et alios interpretes in eundem locum.

iste teligerit, movet ad cogitandam excellentissimam quamdam immortalemque naturam (1). Duo ergo nobis præstanda sunt in hoc articulo; primo ostendendum est, nullo Deum sermone digne atque adæquate declarari posse, quod significatur, cum dicitur Deus *ineffabilis*; deinde nonnullæ quæstiones, ad nomina, quibus Deum vocamus, pertinentes breviter erunt definiendæ.

Illud vero ante omnia notandum est, non hic agi de verbo ac sermone interno mentis, sed de externo, qui fit ope vocabulorum potissimum, quæ sunt signa ad placitum; at verba vel conceptus mentis sunt signa rerum naturalia, nec in ordine ad illa Deus dicitur proprie *ineffabilis* vel *inenarrabilis*, sed *invisibilis* et *incomprehensibilis*, ut vidimus in præcedentibus articulis. Quod porro voces et sermonem externum attinet, in ipso *Dialectices* limine docuimus cum communiori sententia, iis prius significari conceptus objectivos vel res prout conceptas, quam res prout in se ipsis sunt (2); quare sunt verba signa, quæ sensa loquentis patefaciunt audientibus, ac proinde supponunt in utroque cognitionem significationis iisdem ad placitum impositæ. Si enim loquens non intelligit sermonem, ut si pronuntiet vocabula ignotæ sibi linguæ, quamvis ea intelligat audiens, reapse non loquitur; et vicissim si audiens ignoret prolata a loquente vocabula, non possunt illa respectu audientis rationem habere sermonis, quandoquidem nihil percipiet præter sonum vocis, rationem autem signi illius sensibilis ignorabit, cuius proprium est, ut præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud faciat in cognitionem venire (3). Utrum autem perfectio et claritas significationis verborum aut locutionis dimetienda sit ex claritate ac perfectione cognitionis, quæ est in loquente vel vocabula usurpante, an vero ex claritate ac perfectione cognitionis, quæ est in audiente, non convenit inter scriptores, ut postea dicemus.

et quæstionis
aperitur
sensus.

(1) S. August., *De doctrina. christ.*, lib. 1, cap. 6.

(2) Vide *Dialect.* vel *Logic. Minor.*, num. 14 seqq., pag. 123 seqq.

(3) S. August., *De doctr. christ.*, lib. 2, init.

§ 1.—AN ET QUO PACTO DEUS SIT INEFFABILIS

Quid ineffabilitas:

208. Est ergo ineffabilitas attributum in eo situm, ut Deus nequeat sermone exprimi secundum totam suam perfectionem, nec ullo designari nomine, quod naturam illius, prout est in se, demonstraret. Ac Deum esse ineffabilem in aliquo sensu, fide divina certum est; dubitari tamen potest, utrum talis censendus sit pro solis viatoribus, an etiam pro Beatis, immo et pro ipso Deo respectu hominum; et utrum de potentia ordinaria, an etiam per absolutam ipsius Dei potentiam; et quadam alia id genus dubia in controversiam adduci queunt.

status questionis.

PROPOSITIO 1.^a Deus ineffabilis est, et quidem ita ut modo comprehensivo non possit a creaturis nominari; nominibus tamen essentiam quidditative ac prout est in se significantibus potest quidem probabiliter a Beatis inter sese exprimi, non autem a viatoribus, saltem naturaliter.

Deus est ineffabilis.

Prima pars: *Deus ineffabilis est*, ad fidem pertinet, jubente nos concilio Lateranensi credere, quod Deus est *æternus, immensus, incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens et ineffabilis* (1). Idque, ut alia loca Scripturarum nunc omittam, diserte docuit Ecclesiasticus: *Glorificantes Dominum, quantumcumque poteritis, supervalebit enim adhuc; et admirabilis magnificentia ejus. Benedicentes Dominum, exaltate illum, quantum potestis; major enim est omni laude.—Exallantes eum, replemini virtute, ne laboretis; non enim comprehendetis.—Quis videbit eum, et enarrabit? et quis magnificabit eum, sicut est ab initio?—Multa abscondita sunt majora his; pauca enim vidimus operum ejus* (2). Idem inter Patres luculenter expressit S. Cyrillus Hierosolymitanus: *Cum itaque tantus sit Deus, inquit, immo longe major, nec enim si me totum in linguam mutavero, satis digne magnitudinem ejus eloqui potero; immo vero si omnes angeli convenerint, illa ut æquum est, id eloqui non*

(1) Capit. *Firmiter*, apud Denzinger, num. 355, pag. 119.
(2) *Eccli.*, cap. 43, vers. 32-36.

possent (1). Et S. Augustinus: *Est quidam invisibile, summum, æternum, incommutabile, et nulli effabile, nisi tantum sibi* (2). Et alibi: *Omnia possunt dici de Deo, et nihil digne dicitur de Deo, Nihil latius hac inopia. Quæris congruum, et non irrois; quæris quoquomodo dicere, omnia invenis* (3). Verum de his fuse P. Dionysius Petavius, apud quem, præter alios Patres, idem docent quidam veteres Philosophi, præsertim platonici (4). Ratio vero generalis ea esse potest, qua utitur Aquinas: *Cum voces sint signa intellectum secundum Philosophum* (Perrhermen. lib. 1, cap. 1), *idem judicium est de cognitione rei et de nominatione ejus. Unde sicut Deum imperfecte cognoscimus, ita etiam imperfecte nominamus, quasi balbutiendo, ut dicit Gregorius* (lib. 10 Moral., cap. 4 et 5). *Ipsæ autem se ipsum comprehendit, et ideo ipse solus se ipsum perfecte nominavit, ut ita dicam, Verbum coæquale sibi generando* (5). Verum eunclare distinctius hanc rem oportet.

Secunda pars: *Deus modo comprehensivo a nulla creatura nominari potest*. Ratio eadem est, quia cum nomina vocesque imponantur, atque adhibeantur ad exprimendas res medianibus conceptibus mentis, eatenus nominari a nobis potest aliqua res, quatenus mente intelligitur. Atqui nullus mortalium potest Deum comprehendere. Ergo neque exprimere voce secundum totam cognoscibilitatem, quam comprehensiva cognitio adequat, quemadmodum in præcedenti articulo explicatum reliquimus.

Ita ut a nulla creatura modo comprehensive nominari possit.

Hæc quidem valent, ac certissima sunt, intellecta de creaturis inter se. Solum a quibusdam disputatur, utrum saltem Deus ipse, qui se comprehendit, possit imponere nomen comprehensive significans alii suam naturam; et vicissim, utrum creatura valeat nomen eligere ceu signum arbitrarium, in intellectu divino quasi excitans notitiam

Utrum Deus possit imponere nomen, alii significans comprehensive naturam suam.

(1) *Cateches.* 6.^a Adde S. Gregor. Nazianz., de fide, post med.; S. Ambros., de fide, contr. Arian., cap. 6; S. Dionys., de divin. nomin., cap. 1; etc.

(2) *Epist.* 42 ad Madaurenses.

(3) S. August. tract. 13 in Joannem. Cfr. in *Psalm.* 75.

(4) Petav., *Theologicorum dogmatum.*, lib. 8, cap. 6.

(5) S. Thom., 1.º dist. 22, quæst. 1, art. 1. Cfr. 1 p., quæst. 13, art. 1.

comprehensivam. Quamquam non una est omnium sententia (1), videtur tamen negative respondendum esse quoad utramque dubitationis partem. Primum patet, quia nomen illud a Deo impositum cuinam, quæso, significaret naturam divinam comprehensive? Non Deo ipsi, quia nemo *sibi* ipsi loquitur verbo ac sermone externo, quia ut ex ipsa eorum notione constat, *ulique verba propterea sunt instituta, per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas proferat* (2); sibi autem ipsis proprie loquuntur omnes verbo mentis interno (3). Non aliis, quia cum verbi vel nominis proprium sit manifestare alteri conceptus objectivos seu rem a loquente cognitam; ut Deus posset adhibere nomen, suam comprehensive modo naturam exprimens, deberet aliquis alius esse capax ejusmodi notitiæ comprehensive. Atqui nemo præter ipsum Deum potest naturam divinam comprehendere. Ergo Deus nequit nomen usurpare naturam suam alteri comprehensive patefaciens.

Quod vero alteram dubitationis partem attinet, P. Sebastianus Izquierdo cum quibusdam aliis opinatur, posse creaturam uti nomine, quod respectu Dei valeat naturam ejusdem comprehensive modo significare. Cum enim Deus se comprehendat, noveritque voluntatem creaturæ usurpandi vocem quamdam ad exprimendum Deum, quantum est de se cognoscibilis, audita hujusmodi voce quasi excitabitur ad se comprehensive cognoscendum: et sic vox illa vel locutio creaturæ comprehensiva erit comparatione Dei eam audientis. Arbitror tamen cum aliis, rationem hanc nihil valere, ideoque oppositum esse dicendum. Et ratio est, quia usus vocis non pendet solum ex notitia, quam in audiente de facto excitat, sed ex notitia etiam ipsius loquentis, quia loqui est manifestare *suos* conceptus alteri mediis vocibus, Ergo nemo potest vocem excogitare, vel adhibere proprie nisi ad alteri significandam notitiam, quam ipsemet habet.

(1) Apud P. Sebastian. Izquierdo, *De Deo uno*, tract. 8, disp. 22, quæst. 1, num. 12 et 24 ac 25.

(2) S. August., *Enchirid.*, cap. 22.

(3) *Psycholog.*, vol. 2.^a, num. 68, pag. 257; num. 67 seqq., pag. 273 seqq.

Atqui mortalium nullus potest habere cognitionem comprehensive Dei. Ergo nec potest, si proprie loqui velimus, verbis exprimere Deum modo comprehensive. Quare homo volens certo aliquo vocabulo designari notitiam comprehensive Dei, quam nullatenus habet, similis foret psittaco repetenti vocabula, quæ non sua sensa, sed aliorum significarent, aut etiam homini qui verba quædam latina, quorum prorsus ignorat vim, coram aliis hujus sermonis gnaros proferret. Homo ille et psittacus excitare profecto possent in audientibus ideas, quas solent periti linguæ manifestare, nemo tamen proprie dixerit illos eloqui vel sermone uti, quia sermo vel vox est signum, audienti patefaciens res, non quocumque modo, sed prout a loquente cognitas, vel potius conceptus objectivos loquentis, qui si prorsus desint, vox desinit esse vox, nec ejus usus est amplius locutio, nisi his fiat de verbo.

Tertia pars: Deus a Beatis inter se potest probabiliter exprimi vocibus ac nominibus essentialium illius, prout est in se, significantibus. Quia Beati vident Deum, prout est in se. Ergo possunt eligere ex mutuo pacto et conventu ad arbitrium voces, quibus designent invicem loquentes notitiam intuitivam, quam quisque habet, divinæ naturæ. Tum vero illi, audito eo nomine, illico intelligent sermonem esse de Deo, quem quidditative atque intuitive vident. **Et probatur consequentia**, quia ea est ad impositionem nominum tradita a S. Thoma et aliis priscis Scholasticis regula: *Secundum quod aliquid a nobis intellectu cognosci potest, sic a nobis potest nominari* (1). Atqui Beati omnes Deum, prout est in se, cognoscunt. Ergo possunt etiam illum prout ita cognitum verbis exprimere. Idque videtur diserte doceri a S. Thoma: *Si... ipsam essentialiam, inquit, prout est, possemus intelligere, et ei nomen proprium adaptare, uno nomine tarthum eam exprimeremus. Quod promittitur his, qui eum per essentialiam videbunt* (Zachariæ ultimo, vers. 9): *In die illa erit Dominus unus, et nomen ejus unum* (2). Unde etiam S. Doctor scribit, quod *pluralitas nominum* (ideoque impossibilitas Deum

Potest Deus a Beatis inter se colloquentibus exprimi nominibus essentialium, prout est in se, significantibus:

(1) S. Thom., 1^a p., quæst. 13, art. 1.

(2) S. Thom., *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 31 fin. Cfr. 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3. *Quantum vero ad quartum.*

significandi uno nomine) *venit ex hoc, quod ipse Deus nostrum intellectum excedit* (1); quæ profecto ratio valet pro nomine Deum comprehensive exprimente, non vero pro nomine, quo Beati essentiam, quam vident, et prout vident exprimerent, ut idem Aquinas in eodem loco declarat.

Hæc est sententia non solum S. Thomæ, sed etiam Henrici et Bassolis (2), et Ferrariensis (3), Navarrete, Nazarii (4), Billuart (5), Gonet (6) aliorumque Thomistarum et plurium nostratum, ut PP. Gabrielis Vazquez (7), Hieronymi Fassoli (8), Roderici Arriaga (9), Georgii Rhodes (10), Sebastiani Izquierdo (11) et aliorum, et P. Josephi Mendive inter recentiores (12). Aliter tamen sentit P. Suarez cum Dominico Bañez (13), Zumel et Ripa apud Fassolum, itemque P. Thomas Compton Carleton (14); secundum quos Deus est etiam eo sensu ineffabilis, ut nequeat nomine, illius essentiam quidditative designante, nominari ab ipsis Beatis inter se, immo nec a Deo cum Beatis colloquente. Quare pars hæc tertia propositionis probabilis tantum est. Fundamentum contrariæ sententiæ præcipuum hoc est: *α*) «Cognitio Dei sicuti est non potest haberi per aliquam speciem creatam, neque potest esse abstractiva, sed necessario debet esse cognitio intuitiva, quæ fit per ipsam divinam essentiam. At ejusmodi cognitio non potest haberi in virtute alicujus nominis, ut res manifestissima est. Ergo... Quare «impositio nominis, quidditative Deum exprimentis, non repugnat propter defectum cognitionis ex parte imponentis, sed ex eo quod Deus,

(1) 1.^a dist. 2, quest. 1, art. 3, paragr. nup. cit.

(2) Apud Fassol., in 1.^{am} part., quest. 13, art. 1, dub. 3.

(3) In lib. 1.um, *Contr. Gent.*, cap. 31.

(4) Apud Fassol. *ibid.*, dub. 3.

(5) *De Deo*, dissert. 4, art. 12.

(6) *Clypeus*, tom. 1, disp. 7, artic. unic., *Inferes* 2.^a

(7) In 1.^{am} part., disp. 57, cap. 2 et 3.

(8) *Loc. cit.*

(9) *Cours theolog.*, tom. 1, disp. 14, num. 2.

(10) *De Deo*, disp. 2, quest. 4, sect. 3, paragr. 3 fin.

(11) *De Deo uno*, tract. 8, disp. 23, quest. 2, propos. 4.

(12) *De Deo uno*, num. 128.

(13) In 1.^{am} part., quest. 13, art. 1.

(14) *Theolog. scholast.*, tom. 1, disp. 27, sect. 1, num. 10.

sicuti est, non est cognoscibilis ex virtute alicujus signi creati» (1). *β*) Beati perenniter versantur in actuali visione Dei. Ergo nomen auditum non potest illis reapse cognitionem Dei quidditativam excitare.

Verum responderi potest ad argumentum *α*) *distinguendo* Minor. Cognitio intuitiva et quidditativa Dei non potest haberi per aliquod nomen signumve instar speciei efficienter atque immediate concurrentis ad illam, *conc.*; instar excitantis significatione sua mentem audientis, ut ipsa eliciat aliam intellectionem aut visionem nomine illo designatam, *neg.* Nomen enim auditum non concurrat efficiendo in mente audientis intellectionem rei significatæ, sed excitando duntaxat ad illam. Et sic Beatus audiens nomen electum ad designandum Deum clare ac quidditative visum, elicere posset visionem, ad quam perficiendam habet in promptu omnia principia supernaturalia.

Ad argumentum *β*) sat plana videtur solutio in sententia eorum, qui arbitrantur, visionem beatificam, sicut nec actus intellectus generatim, non esse unum actum permanentem immutabiliterque durantem, sed constare jugiter reproductis actibus. Secundum quam doctrinam, ut explicat P. Izquierdo, «cum..... ex una parte singulis momentis in mente uniuscujusque Beati novæ visiones Dei partiales produci debeant, ex alia vero per easdem sint ab eo successive videnda in Verbo ea objecta, quorum successiva intuitio debetur ipse ratione status, e quorum numero sunt locutiones aliorum; consequens est, ut locutiones istæ ad eas visiones partiales Dei et sui ipsarum concurrant, quæ in mente Beati producuntur, dum ipsæ existunt. Quo nihil desiderari potest, quominus per eas propriissime ipsi Beato alii Deum, sicut est eloquantur, et nominent, seu nomine aliquo significant» (2). Præterea dici posset, ad rationem nominis non requiri præcise, ut excitet in mente audientis cognitionem, quam prius non

(1) Bañez, *loc. cit.*, *Secunda conclusio*... Cfr. Suarez, *De Deo* lib. 2, cap. 31, num. 18 seqq.

(2) Izquierdo, *loc. cit.* num. 22. Cfr. *ibid.*, disp. 21, quest. 5, num. 57; et in *Pharosciantiar.*, disp. 2, quest. 4, consecr. 6; et disp. 3, quest. 3, propos. 4. Cfr. etiam cardin. Lugo, *De Incarnat.*, disp. 10, sect. 1, num. 20.

haberet, nam fieri potest, ut quis eo ipso tempore, quo audit alium loquentem de aliqua re, de illa eadem cogitet: requiritur ergo solum, ut vel nomen aut sermo de novo excitet in audiente cognitionem, si nempe hic non cogitabat de illa re, vel si cogitabat, ut saltem eam reflexam cognitionem excitet, qua percipiat, se ita rem intelligere, ut nomine vel sermone illo significatur. Ita ergo Beatus, audiens nomen quidditativum ab alio Beato prolatum, potest excitari, ut reflexe cogitet se ita Deum cognoscere, sicut nomine illo significatur (1).

Cæterum quod nec Beati nec ipsemet Deus possit imponere nomina quidditative divinam essentiam exprimentia respectu viatorum, quemadmodum placet quibusdam, probatur eodem argumento, quo paulo superius ostensum est, Deum non posse imponere nomen, suam essentiam comprehensive significans; quia videlicet nomen illud non posset in viatoribus gignere notitiam quidditativam, quod jam probandum est.

non vero a
viatoribus.

Quarta pars: *Non potest Deus saltem naturaliter a viatoribus vocari nominibus illum quidditative significantibus, probatur eadem ratione, quia sicut nullus viator naturaliter habere valet visionem et quidditativam cognitionem Dei, ita nec nominibus illam exprimentibus designare. Idque significari in sacris Litteris docent Theologi, ut cum Manue, patri Samson, dictum est: Cur quæris nomen meum, quod est mirabile? (2). Et alibi: Quod nomen est ejus et quod nomen Filii ejus, si nosti? (3). Quæ est etiam communis Patrum ac Theologorum doctrina (4). Scotus tamen, Gabriel et Ocham (5) et quidam alii, ut PP. Molina (6), Vazquez (7) et Arriaga (8) contendunt posse viatores Deo imponere nomen, quod de se quidditative illum significet, non quidem aliis viatoribus, sed Beatis*

(1) Vide PP. Arriaga et Hieron. Fassolum., loc. cit.

(2) *Judic.*, cap. 13, vers. 18. Cfr. *Genes.*, cap. 32, vers. 29.

(3) *Proverb.*, cap. 30, vers. 4.

(4) Vide Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 31, num. 10), Fassol. (loc. cit. dubit. 1, num. 3 seqq.).

(5) Apud Suarez, *De Deo*, lib. 2, cap. 31, num. 12.

(6) In 1.^{am} part., quest. 13, art. 1, disp. 2.

(7) In 1.^{am} part., disp. 57, cap. 2.

(8) Loc. cit. num. 3.

et angelis Deum intuentibus. Idque duplici argumento probari potest. α) Potest quis imponere nomen ad significandum clarius et distinctius rem, quam ipse nomen imponens illam cognoscat, ut patet in voce *substantia*, quæ quidem ex hominum impositione significat substantiam, prout est in se, quamvis homines in hac vita non cognoscant substantiam nisi per species accidentium. β) Interdum fit, ut qui nomen imponit, solum habeat cognitionem abstractivam rei; unde tale nomen illi semper significat obscure ac confuse, dum aliis, qui rem illam viderunt, distinctius significat, quandoquidem, audito illo nomine, statim concipiunt rem, prout illam viderunt. Hoc pacto cæcus potest nominare res, quas nunquam vidit, et rex interdum civitates aut regiones a se nunquam visas, sed tantum a suis militibus exploratas, nomine donat; in utroque videlicet nomine clarius ac distinctius significantur res, quam ab imponente cognoscantur.

Verum his non obstantibus communior sententia non admittit hujusmodi exceptionem, propter argumentum jam non semel indicatum: quæ est opinio Cajetani (1), Suarezii (2), Fassoli (3), Recupiti (4), Quiros (5), Compton (6), Rhodes (7), Francisci Sylvii (8), Joannis B. Gonet (9). Ad contrariam ergo rationem α) *negatur* assertum, quod non satis probatur exemplo vocis *substantia*. Substantiam enim cognoscimus aliquo modo prout est in se, non quidem quidditative, sed ita ut conceptus noster per accidentia et proprietates, quibus illa nobis manifestatur, efformatus, vere illam repræsentet. Et hujusmodi conceptum exprimit verbum *substantia*; non tamen clarius ac distinctius, quam mente concipiatur. Ad rationem β) respondetur, si quando accidat ut is, qui rem

(1) In 1.^{am} part., quest. 13, art. 1.

(2) *De Deo*, loc. cit., num. 13; *Metaphys.*, disp. 30, sect. 13.

(3) Loc. cit.

(4) *De Deo*, lib. 6, quest. 41, cap. 1.

(5) In 1.^{am} part., quest. 13, art. 1.

(6) Loc. cit., num. 10.

(7) Loc. cit.

(8) In 1.^{am} part., quest. 13, art. 1.

(9) *Clypeus*, loc. cit.

vidit, audito nomine illius, clarius eam distinctiusque concipiat, quam is, qui nomen imponit ex sola abstractiva cognitione, id non vi nominis, sed aliunde provenire, nimirum ex speciebus haustis immediate ope visus, quas apud se retinet audiens nomen. Si enim clarior illa cognitio excitaretur vi solum nominis, eadem æque reperiretur in quolibet nomen audiente, tametsi nunquam rem vidisset: quod profecto falsum esse demonstrat experientia. Unde patet etiam, nihil valere cæci ac regis exemplum, qui urbi vel regioni ab aliis exploratæ nomen imponat; hæc enim nominis impositio non est locutio vel nominatio, sed mera prolatio vocis, qualis fieri posset a psittaco aut a quovis significationem nominis sermonis penitus ignorante (1).

§ II.—OUÆ NOMINA ET QUOMODO POSSINT DE DEO PRÆDICARI.

203. PROPOSITIO 2.^a Deus potest ab homine vocari nominibus imperfecte naturam illius significantibus.

Potest Deus vocari ab homine nominibus imperfecte divinam naturam significantibus.

Patet primum experientia ipsa et communi omnium usu. Quod vero nomina a nobis imposita imperfecte duntaxat naturam Dei exprimant, sequitur ex præcedenti paragrapho. Cum enim nomina supponant cognitionem rei nominatæ, ubi cognitio non est perfecta, nec nomen potest rem tenuiter tantum cognitam perfecte exprimere. Quare quia ex creaturis in Dei cognitionem venimus, inquit Angelicus, et ex ipsis eum nominamus; et quemadmodum Deus in hac vita non potest a nobis videri per suam essentiam, sed cognoscitur a nobis secundum habitudinem principii et per modum excellentiæ et remotionis (2); sic etiam potest nominari a nobis ex creaturis (3). Quamquam enim non omnia nomina Dei sint relativa seu habitudinem ad creaturas exprimentia, sed quædam sint etiam absoluta (4); omnia tamen primitus imposita sunt ex aliqua creaturarum consideratione, sicut ipsæ cognitiones nostræ primam ducunt originem ex rebus sensibilibus.

(1) Vide Suarez et Fassolum, locis citatis.

(2) Vide supra num. 53, pag. 201 seqq.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 1, corp. et ad 2.um

(4) Cfr. S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 11, ad 3.um

Cæterum de divinis nominibus multa copiose tractat Aquinas in sua *Summa theologia* (1), e quibus non pauca superius deprompsimus, cum sermo esset de attributis Dei. Itaque

210. Quæri 1.º potest, utrum sint aliqua nomina, quæ de Deo substantialiter prædicentur, seu divinam substantiam designent. Et responsio est affirmativa, quam sic probat S. Thomas (2). Nos Deum ita nominamus, sicut cognoscimus. Atqui ex rebus creatis cognoscimus ejus substantiam, licet imperfecte, quia illæ non sunt nisi deficientissimæ similitudines causæ primæ. Ergo etiam nominamus Deum quibusdam nominibus substantialibus. Ut porro quænam hæc sint, declaret, distinguit Aquinas divina nomina in absoluta et relativa, priora vero vel sunt affirmativa, vel negativa. Itaque respondet S. Thomas, nomina absoluta affirmativa, ut *bonus*, *sapiens*, etc. significare substantiam et essentiam divinam, intellige in sensu physico ac realiter; quia quamvis in sensu metaphysico ac secundum modum nostrum concipiendi perfectiones quibusdam ejusmodi nominibus expressæ, quæ nimirum dici solent attributa, apprehendantur a nobis instar accidentium, in Deo reapse nullum potest esse accidens, sed solum simplicissima essentia, quæ est actus et omnis perfectionis plenitudo (3). Nomina porro negativa ut *immulabilis*, *infinitus*, significant remotionem alicujus imperfectionis, in sensu videlicet formali, qui respiciendus est in significatione vocum; nam in sensu materiali significant rem, quæ subesse intelligitur illi negationi, nec est nisi ipsa Dei substantia. Denique quod ad relativa nomina, ut *Creator Dominus*, spectat, docet S. Thomas ea exprimere habitudinem ad creaturas. Ubi Angelicus procul dubio loquitur de nominibus importantibus relationem fundatam in actionibus liberis ad extra, quæ de Deo non ab æterno, sed in tempore prædicantur, et significant per modum cujusdam relationis prædicamentalis et secundum esse. De quibus verissima est responsio Aquinatis

Utrum aliqua nomina de Deo substantialiter prædicentur.

Quid varia Dei nomina significant.

(1) 1.^a p., quæst. 13. Cfr. 1.^a, dist. 22; *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 30 seqq.

(2) Vide S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 2.

(3) Cfr. superius scripta de divinis attributis, num. 90 seqq., pag.

295 seqq.

ex duplici ratione. Primo, quia non dicunt substantiam Dei, nimirum in sensu formali, sicut diximus de nominibus negativis, quia dicunt relationem rationis, quæ nihil reale est secundum id, quod addere concipitur supra essentiam; quamvis in sensu materiali, quatenus nomina relativa indigere valent subjectum, quod nostro modo intelligendi subternitur huiusmodi relationi, substantiam significant. Secundo, «quia quoad formam prædicationis dicuntur de Deo accidentaliter, non solum ad modum proprii, sicut negativa prædicata, sed ad modum quinti prædicabilis, quia contingenter prædicantur de Deo», ita nimirum, ut possent de illo non affirmari. Ex quo etiam fit, ut possint huiusmodi nomina prædicari de Deo in tempore, secus ac reliqua omnia quemadmodum notavit S. Thomas (1) ac cæteri Scholastici communissime. Verum præter hæc dantur in Deo alia nomina, quæ habitudinem quandam important ad creaturas, sed instar relationis transcendentalis et secundum dici, ideoque non libere, sed necessario, prædicantur de Deo: talia sunt v. g. omnipotentia et etiam scientia simplicis intelligentiæ. Huiusmodi ergo nomina non computantur inter relativa, sed inter absoluta, et divinam substantiam expriment (2).

Sunt quædam alia nomina, quæ significant actus liberos immanentes Dei cum relatione ad creaturas, ut præscientia seu scientia visionis, exemplar, prout est tantum de rebus faciendis, prædestinatio, electio, providentia: de quibus potest esse aliqua difficultas. Nam ex altera parte hæc important actus immanentes Dei, qui prorsus identificantur cum essentia ejus, ideoque etiam ab æterno conveniunt Deo, in quo differunt a nominibus significantibus relationem aliquam fundatam in actione ad extra; Deus enim ab æterno denominatur videns creaturas in tempore futuras, providens, eligens, prædestinans, Dominus autem et Creator non denominatur nisi in tempore. At ex altera parte nomina illa non de necessitate absoluta tribuntur Deo, sed contingenter vel libere; quia si

(1) S. Thom., 1^a p., quest. 13, art. 7. Cfr. Alexander Halensis (1 part., quest. 35), S. Bonaventura, Richardus, etc., in 1.^a Sententiar. dist. 36.

(2) Vide Suarez, *De Deo*, lib. 2, cap. 32, num. 4-9.

Deus nolisset creare mundum, nec habuisset scientiam visionis, nec providentiam nec prædestinationem; quæ autem substantialiter prædicantur, debent necessario convenire. Verum responderi potest nomina huiusmodi directe significare substantiam Dei, connotare nihilominus relationem aliquam rationis ad creaturas; quare ratione directæ significationis dici de Deo substantialiter, sed ratione connotati non dici simpliciter necessario, sed aliquo modo contingenter atque accidentaliter, quia relatio illa potuisset non esse, absolute loquendo, ratione videlicet sui termini, qui contingens est (1).

211. *Quæritur 2.º* Utrum aliquod nomen dicatur de Deo proprie. Et bifariam intelligi potest quæstio, prout proprium opponatur vel metaphorico vel communi. In prima acceptione videtur certa omnino responsio, multa nomina de Deo prædicari proprie. Probatur, quia duo distinguuntur genera nominum: alia, quæ in ipsa formali sua significatione important imperfectionem, ut *lapis, corpus, leo*, quæ essentialiter expriment entitatem materialem et excludentem perfectionem majorem spiritus: et huiusmodi nomina non possunt attribui Deo proprie, sed tantum metaphorice. Quia nomina significant res, prout a nobis apprehenduntur. Cum ergo res essentialiter habentes admixtam imperfectionem ac defectum non possint concipi nisi cum imperfectione; si nomina, quibus istæ res significantur, Deo proprie tribuerentur ipsæ quoque imperfectiones essent illi asserendæ: quod absonum est et blasphemum. Alia vero sunt nomina, quæ in sua formali significatione puram et simpliciter simplicem perfectionem important absque imperfectione, ut *ens, bonum, vivens*, etc., quamvis modus significandi, præcisivus videlicet, limitationem quandam præ se ferat. Huiusmodi ergo nomina proprie prædicantur quoad perfectionem significantam, quia ex superius probatis omnis Deo perfectio simpliciter simplex asserenda est: immo vero magis proprie ac per prius prædicantur de Deo, quam de creaturis, utpote quæ non potiuntur perfectionibus significatis nisi per participationem et causalitatem illius. Quoad modum vero significandi

Utrum
aliquod nomen
de Deo
dicatur proprie.

(1) Suarez, loc. cit. num. 10, ubi hæc fasius evolvuntur. Cfr. S. Thomas, 1^a p., quest. 13, art. 7.

non proprie prædicantur ista nomina; quia Deo competit omnis perfectio, ideoque nulla potest esse in Deo restricta et præcisa ab aliis, sicut significatur nominibus nostris, quæ propterea spectato modo significandi propria sunt rerum duntaxat creaturarum (1). Idemque patet de nominibus negativis, ut simplex, æternum, immutabile, etc., quæ profecto nullam continent metaphoram.

Si jam nomina propria in altero sensu intelligantur, prout opponuntur communibus, non desunt etiam quædam nomina propria, ut *Deus, actus purus, omnipotens*, etc., quatenus videlicet ea reapse distinguunt Deum a quavis alia re, vel expriment perfectionem Deo essentiali eique soli convenientem, non vero quatenus Deum notum reddant, prout est in se, ac quidditative. Verbo, nomina quædam sunt, quæ Deum expriment conceptu, quem alibi vocavimus cum aliis scriptoribus *proprium ex communibus* vel late proprium, non autem conceptu *proprio ex propriis* aut stricte proprio (2). Nam nomina, ut sæpius monuimus, significant res, prout concipiuntur a nobis; nos autem prius concipimus quasdam rationes communes Deo et creaturis, quam ad proprium aliquem Dei conceptum perveniamus, ut concipimus *causam, bonitatem, sapientiam* et similia; tum vero addimus aliquid, quo conceptum illum generalem Deo proprio faciamus, ut *primam causam*, a qua omnia pendent, ipsa vero ex nullo, *summe sapientem, infinite bonum*. Et ita ad significandum Deum proprio nomine utimur vel similibus vocibus complexis, aut incomplexis æquivalentibus ex impositione. Et ita potest habere Deus proprium nomen; licet nunquam significet id, quod est proprium Dei, prout est in se ipso, sed subintelligendo negationem aliquam, vel comparisonem cum excessu ad omnia alia, qui etiam est conceptus satis confusus et aliquo modo negationem includens (3).

212. **Queritur 3.^a** an recte prædicentur de Deo nomina concreta et abstracta. Et responsio est, utraque recte prædicari quoad formam significatam, minus tamen improprie

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 13, art. 3.

(2) Vide *Psycholog.*, vol. 2.um, num. 240, pag. 838, 839.

(3) Suarez, loc. cit. cap. 32, num. 3. Cfr. S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 30 fin.

Recte quidem
prædicantur
de Deo
nomina

abstracta, quam concreta. Primum patet in primis ex communi omnium sensu: passim enim Deus dicitur *spiritus, vivens, bonus, sanctus*, etc.; itemque dicitur Deus *vita, charitas, sapientia*. Deinde Deus ex altera parte suppositum est, ex altera vero parte simplicissimus, in quo nulla esse potest compositio naturæ ac subsistentiæ. Ut ergo significetur summa Dei simplicitas, abstracta nomina; ut exprimatur ratio perfectissime subsistentis, concreta nomina de illo prædicantur. Præclare Angelicus: *Divina simplicitati non præiudicat, quod in divinis utamur nominibus concretis et abstractis; quia secundum quod intelligimus, sic nominamus. Intellectus autem noster non potest pertingere ad ipsam simplicitatem divinam, secundum quod in se est, considerandam. Et ideo secundum modum suum divina apprehendit, et nominat, id est, secundum quod inveniuntur in rebus sensibilibus, a quibus cognitionem accipit. In quibus ad significandum simplices formas, nominibus abstractis utimur; ad significandum vero res subsistentes, utimur nominibus concretis. Unde et divina, sicut supra dictum est (quæst. III, art. 3), ratione simplicitatis per nomina abstracta significamus; ratione vero subsistentiæ et complementi, per nomina concreta (1).*

Cæterum nomina cum concreta tum abstracta imperfectionem quamdam important in modo significandi; quia abstracta important quidem formam simplicem, eamque instar substantiæ seu per se stantis, quatenus non significant illam cum subjecto, cui inhæret, quæ abstractio est propria substantiæ per se stantis; non tamen significant formam ut complete subsistentem, seu *ut quod est*, sed ut præcisam a subsistentia, seu *ut quo aliud est*, id quod imperfectionem partis præ se fert. E converso concreta significant subsistens et *ut quod*, non autem cum simplicitate, sed cum concrectione ac compositione. Deus enim in modo significandi exprimit *habens deitatem*; sicut homo habens *humanitatem*; et *justus, habens iustitiam*, cum tamen in Deo deitas non sit *id*, quo Deus est, sed *id*, quod est Deus, videlicet propter maximam simplicitatem

tum concreta,
tum abstracta

(1) S. Thom. 1 p. 32, art. 2, Cfr. 1 p. quæst. 3, art. 3, ad 1.^{am}; et quæst. 13, art. 1; ad 2.^{am}

et carentiam compositionis ex natura et individuatione ac supposito superius demonstrata (1).

abstracta vero
minus
improptie,
quam concreta.

Jam probatur alterum, quod quæstioni propositæ respondimus, nempe abstracta nomina minus improprie prædicari, quam concreta. Et ratio est, quia quamvis et abstracta et concreta, v. g. deitas et Deus, sapientia et sapiens, etc., eandem rationem formalem exprimant, verum abstracta illam significant per modum simplicitatis, qui Deo convenit, concreta autem per modum compositionis, qui Deo repugnat. «Unde oritur, inquit Hieronymus Fasselus, ut nomen abstractum significet per modum identitatis in sua ratione formali, quia nec significat, nec significat aliquid ut extraneum rationi formali proprii significati, et ideo potest esse prædicatum in propositione substantiali et quidditativa et indistincta a parte rei, ut: *Deus est sapientia, est deitas*; concretum vero significet aliquid per modum identitatis cum supposito, immo etiam cum accidentali subjecto, si nimirum fuerit concretum non absolutum, sed denominativum, quia hoc significat ut extraneum suo formali significato; et ideo ex vi modi significandi potest concretum esse prædicatum in propositione distincta et accidentali, ut cum dicitur: *Homo est existens; Homo est sapiens*. Prædicationes autem substantiales et quidditativæ, in quibus prædicatum est, vel potest esse, aliquid indistinctum a subjecto, non autem prædicationes accidentales, in quibus prædicatum est, aut potest esse, aliquid distinctum a subjecto, congruunt Deo» (2). Quocirca scripsit S. Bernardus de Deo: *Non est formatus, forma est* (3). Et alibi: *Si quid de Deo proprie dici possit, rectius congruentiusque dicitur: Deus est magnitudo, bonitas, justitia, sapientia, quam magnus, bonus, justus aut sapiens. Unde non immerito nuper in concilio, quod Papa Eugenius Rhemis celebravit, tam ipsi, quam cæteris episcopis, perversa est et omnino suspecta expositio illa Gilberti: Pater est veritas, id est, verus. Verius santusque dixisset: Pater*

(1) Vide supra num. 131 seqq., pag. 432 seqq. Et lege S. Thom. 1. p., quæst. 13, art. 1, ad 2.um; et *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 30, *Dico autem...*

(2) Fasselus, In 1.^{am} parti., quæst. 13, art. 1, dubit. 4, num. 19.

(3) S. Bernard., *De consider.* lib. 5, circa med.

est verus, id est, veritas. Sic enim veracissime de veritate loqueretur, et pie catholiceque sentiret de vera et mera divina simplicitate substantiæ, in qua nihil esse possit, quod ipsa non sit, et ipsa Deus (1). Simili modo loquuntur alii Patres, abstracta nomina verius de Deo prædicari significantes (2).

Quæritur 4.º Utrum omnia nomina, quæ Deo tribuuntur sint synonyma. Respondetur negative, resque patet ex superius probatis de distinctione rationis inter attributa divina (3).

Quæritur 5.º Utrum nomina Deo et creaturis communia prædicentur univoce, an vero analogice prædicari probatum reliquimus supra, de perfectionibus divinis generatim disputantes (4).

213. Quæritur 6.º Utrum nomina Deo et creaturis communia prius dicantur de illis, quam de Deo. Distinctio est adhibenda: nomina enim hujuscemodi vel metaphorice de Deo prædicantur, vel proprie. Quæ metaphorice tantum Deo attribuuntur, prius prædicantur de creaturis, quia dicta de Deo non significant nisi analogiam et similitudinem quamdam ad creaturas. Quæ autem Deo proprie tribuuntur, prius de illo prædicantur, si res ipsa vel forma significata spectetur; posterius autem, si nominis impositio attendatur. Quia perfectiones istis nominibus designatæ Deo conveniunt essentialiter et a se, creaturis autem non nisi per participationem: verum quia prius cognoscimus creaturas, et divina non nisi per discursum et ratiocinationem ex illis, ideo etiam nomina prius imponuntur creaturis, quam Deo (5).

214. Quæritur 7.º Utrum nomina, quæ important relationem ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore. Et responsio facilis est ex dictis circa primum quæsitum: quædam nimirum dicuntur ex tempore, quædam ab æterno. Dicuntur

(1) S. Bernard., sermo. 80 in *Cantica*, circa fin.

(2) Cfr. S. Cyrill. Alexandr. (*In Isaiam*, lib. 5, cap. 55 post. med.), S. Anselm. (*Monolog.* cap. 15), S. Fulgent. (Apud S. Bernard., *Sermone* 80 in *Cantic.* non longe a fine.)

(3) Vide supra, num. 100, pag. 309 seqq. Et lege S. Thom. 1. p., quæst. 13, art. 4.

(4) Vide num. 75, pag. 240 seqq. Et lege S. Thom. 1. p., quæst. 13, art. 5.

(5) Vide S. Thom. 1. p., quæst. 13, art. 6.

Utrum omnia
nomina,
quæ de Deo
prædicantur,
sint synonyma.

Utrum
nomina Deo et
creaturis
communia
prædicentur
de illis
univoce,
an analogice.

Utrum nomina
Deo et
creaturis
communia
prius de illis,
quam de Deo
dicantur.

Utrum nomina,
quæ important
relationem,
dicantur
de Deo
ex tempore.

an ab æterno, ex tempore, quæ significant denominationes importantes actionem aliquam ad extra, vel præsupponentes existentiam rei aut termini alicujus creati, ut v. g. esse *Dominum, creare, conservare, gubernare, sanctificare, cœxistere, localiter præsentem esse*, etc. Probat, quia nulla Dei actio ad extra nullave res creata est ab æterno, sed in tempore. Aliunde vero cum fundamentum harum denominationum sit penitus extrinsecum Deo, nulla in illo sequitur mutatio, sive in tempore acquirat eas, sive amittat. Dicuntur ab æterno, quæ aliquid immanens et intrinsecum Deo important, qualia sunt quæ significant operationes intellectus et voluntatis, ut scientia visionis et amor creaturarum, electio, prædestinatio, scientia simplicis intelligentiæ, omnipotentia (1). Quod si apud aliquos scriptores hac in re diversitatem sentiendi deprehendas, aliis ex tempore aliis ab æterno denominationes *Domini, Creatoris, Salvatoris* Deo convenire dicitantibus, his est tantum de voce. Qui enim illas ab æterno tribuendas esse contendunt, jus duntaxat et potestatem dominandi potentiamque creandi, salvandi, etc., respiciunt, vel certe potissimum intelligunt; at qui temporaneas esse volunt prædictas denominationes, actum ipsum dominandi, creandi, etc., illis significant (2).

Præcipua nomina Dei

215. Jam præcipua nomina, quibus Deus in Veteri Testamento significatur, sunt *El, Elohim, Adonai* et *Jahveb* aut *Jehovah*, nomen tetragrammaton sive quadrilitterum, ita dictum, quia hebraice quatuor constat litteris, nempe *Jod, He, Vau, He*, quod reverentiæ causa non solebat pronuntiari nisi a sacerdotibus et pontificibus in officiis sacris (3), et in lectione Scripture quotiescumque occurreret, illius loco *Adonai* pronuntiabatur a Judæis (4). Unde etiam vera pronuntiatio

(1) Vide S. Thom. 1 part. quæst. 13, art. 7.

(2) Vide Sylvium, In 1.^{am} part. quæst. 13, art. 7, Conclus. 3.^a

(3) *Levit.*, cap. 24, vers. 16. Vide Raymund. Martin (*Pugio Fidei*, part. 3, dist. 3, cap. 2, num. 9, pag. 649. Lipsiæ, 1687), Josephum (*Antiquitat.*, lib. 2, cap. 12), Philon. (*De vita Moysis*, lib. 3), Alapide (*In Exod.*, cap. 6, vers. 3) et 4. *Quæritur hic primo*, Calmet (*In Exod.*, cap. 6, vers. 3), Vazquez (In 1.^{am} part. dist. 59, cap. 3), et alios apud ipsum.

(4) Vide Raym. Martin, *ibid.*, cap. 4, num. 4, pag. 686, 688.

hujus venerandi nominis quatuor litterarum diu latuit (1); inde vero saltem a sæculo XVI pronuntiari cœpit *Jehovah*, et hodie multis pronuntiandum esse videtur *Jahve* (2). Omnium tamen vulgatissimum nomen, quo ens a se ac causa prima significatur, est *Deus*, quod sanscritice *Deva*, græce *Διός*, gothice *Tius*, lituanice *Dievas*, lettice *Deus* et in veteri germanica lingua dicebatur *Zio*: quæ omnia vocabula ad eandem communem radicem *dju* vel *div* (3) reducuntur, quæ *lucem* significat: a qua etiam radice derivantur *dies*, *divus*, *Jupiter* (nempe *Dyu-pater*), *Zeus*; (unde genitivum *Διός*) et alia. Cum qua etymologica Dei significatione apprimè concordat illa S. Joannis sententia: *Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ* (4).

«De origine nominis græci *Θεός*; docti disputant. Herodotus (5) derivat a radice *Θε*, quia dii sunt, qui condiderunt (*Θέτρεε*) omnia. Plato (6) deos vult esse sidera currentia (*Θείων*). Utrumque complectitur Theophilus Antiochenus (7) dicens Deum esse, qui omnia condidit (*ὁ δὲ τὸ τελεικένων τὰ πάντα*) et qui maxime mobilis est et activus (*ὁ δὲ τὸ θέων*). Gregorius Nyssenus (8) et Patres græci communiter Deum appellatum esse docent propter providentiam (*Θεῶν-βλά*)» (9). Secundam et tertiam istarum originum meminit etiam S. Joannes Damascenus, et quartam addit ab *ἔλω*, quod significat

et *Deus*,
eique respon-
denti
in vulgaris
lingua.

(1) Vide Calmet (*Exod.*, cap. 3, vers. 15), et Alapide (*In Exod.*, cap. 6, vers. 2 et 3), qui diversas veterum pronuntiandi rationes erudite exponunt.

(2) Qua de re vide PP. Hontheim (*Theodic.*, num. 14), et Christian. Pesch (*De Deo uno*, 108, 109), qui etiam legi possunt de cæteris hebraicis nominibus erudite disserentes.

(3) «Forma *div* oritur ex *dju*, si semivocalem *j* in vocalem affinem *i*, et vocalem *u* in semivocalem *v* convertitis. Hontheim, *ibid.* pag. 9, not. (5).

(4) S. Joann., cap. 1, vers. 5.

(5) Lib. 2, num. 52.

(6) *Eratylus*, cap. 16, Edit. Stephanian., pag. 397 d.

(7) *Ad Autolyicum*, lib. 1, num. 14, Migne, Patr. grec. tom. VI, col. 1029.

(8) *Contr. Eunom.*, lib. 12, apud Migne, *ibid.* tom. 45, col. 110, 7. Cfr. S. Basil. (epist. 14) et Athanas. (*Dialog. 1, contr. Macedon.*).

(9) Rev. P. Hontheim, loc. cit. num. 13.

urere, *Deus enim ignis consummens est* (1) Scholastici veteres cum S. Thoma (2) etymon duxerunt a *Θεοθεω*, ita ut Deus dictus sit quasi omnia contemplans aut providens. Et in nostra ætate inter peritos linguarum Curtius nomen derivat a radice *Θεω*, quæ significat supplicare (3), alii vero arbitrantur græcum *θεός*, sicut latinum Deus, derivari ab eadem radice *dju vel div* (4). Hisce circa vocem *Deus* prænotatis, facilius illa S. Thomæ quæstio resolvitur.

Utrum *Deus*
sit nomen
naturæ.

216. **Quæritur 8.º** utrum hoc nomen *Deus* sit nomen naturæ. Et responsio communis omnium est affirmativa. Quia quamvis prima occasio imponendi nomen *Deus* exorta fuerit ex divinis operationibus, vel ex providentia, quæ per varios effectus patescit, quemadmodum demonstrant modo declaratæ vocis origines; verum jam ex unanimi hominum intelligentia, *Deus* non significat peculiarem aliquam operationem, aut etiam omnes, sed ipsam excellentissimam substantiam: ex qua mundus hic prodiit. Quod profecto novum non est, sed in aliis sexcentis nominibus accidit. *Sicut enim substantiam rei ex proprietatibus vel operationibus ejus cognoscimus; ita substantiam rei denominamus quandoque ab aliqua ejus operatione vel proprietate. Sicut substantiam lapidis denominamus ab aliqua actione ejus, quia lædit pedem; non tamen hoc nomen impositum est ad significandam banc actionem, sed substantiam lapidis* (5). Cæterum communem hanc sententiam dudum docuere plures Patres (6).

(1) *De fide orthod.*, lib. 1, cap. 9, apud Migne, *ibid.* tom. 94, column. 837, 838. Cfr. *ibid.*, not. 31. Et lege P. Vazquez, *In 1.^{am} part.*, disp. 58, cap. 1.

(2) 1 p., quæst. 13, art. 8.

(3) *Grundzüge der griech. Etymologie*, supr. voc. *θεός*, apud Hontheim, *ibid.* et Pesch, num. 106.

(4) Cfr. Pott, *Etymolog. Forschungen* I, 101; et M. Müller, *Essays* 4, 444. Prior littera θ vocis *θεός* quæ adeo vexat homines philologos, forsitan sufficienter ita explicatur, ut vox primitus sonuerit *deivos* vel *deivos*, cujus digamma (ψ) aspirationem primæ consonantis induxerit. Cl. P. Hontheim, num. 13, not. 4. Cfr. Christ. Pesch, num. 106.

(5) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 8, corp. et ad 2.um

(6) Vide Tertullian. (*Contr. Marcion.*, lib. 3, cap. 15; *Contr. Herogen.*, cap. 3); S. Athanas., (*in epist. de Decretis Synodi Nicenæ*,

217. **Quæritur 9.º** Utrum nomen *Deus* sit communicabile, et utrum univoce, an analogice prædicetur de multis. Binas has quæstiones totidem articulis seorsim pertractat S. Thomas; sed quia brevissime nulloque negotio expediri queunt, ad idem caput haud incongrue revocantur, cum potissimum altera ex altera nascatur sponte. Quod primum attinet, respondet S. Doctor nomen *Deus* secundum rei veritatem esse incommunicabile, quia impositum est ad significandam naturam divinam, ut modo dictum est; natura autem divina multiplicabilis non est, sed essentialiter singularis et unica. Nihilominus communicabile est 1.º *secundum opinionem*, et ita communicatum est ab ethnicis innumera turbæ falsorum deorum. Quare in libro *Sapientiæ* redarguuntur, qui *incommunicabile nomen lapidibus imposuerunt* (1). Et S. Paulus Galatis dicebat: *Ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis* (2). 2.º Secundum quamdam *similitudinem seu participationem*. Nimirum est *communicabile hoc nomen Deus*, inquit Angelicus, *non secundum suam totam significationem, sed secundum aliquid ejus per quamdam similitudinem; ut dii dicantur, qui participant aliquid divinum per similitudinem, secundum illud* (Ps. 81, vers. 6): *Ego dixi, dii estis* (3). Unde etiam scribit Aquinas «nomen *Deus* esse quidem appellativum quantum ad modum, quo est in nostra cognitione, ideoque simpliciter, propterea quod nomina non sequuntur modum essendi, qui est in rebus, sed eum, qui est in nostra cognitione; esse tamen nomen proprium, quantum ad rei veritatem, quia est secundum rem incommunicabile» (4). Cæterum omisit hic S. Doctor communicabilitatem nominis *Deus* tribus Personis Smæ. Trinitatis, quia hæc communicabilitas est per identitatem, non per multiplicationem naturæ, ut fit in

Utrum nomen
Deus
sit communica-
bile.

multo post. med.), S. Hilar. (*De Trinit.*, lib. 11 fin.), S. August. (*De doctr. christ.*, lib. 1, cap. 6), etc., apud P. Hieron. Passol. (*In 1.^{am} part.*, quæst. 13, art. 8).

(1) *Sapient.*, cap. 14, vers. 21.

(2) *Galat.*, cap. 4, vers. 8.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 9.

(4) Sylvius (*In 1 p.*, quæst. 13, art. 9) ex S. Thom., *ibid.* ad 2.um Cfr. Cappone a Porreeta, Ripa, Molina, Passolus (*In eundem locum*) et Valentia (*In 1.^{am} part.*, disp. 1, quæst. 13, punct. 2).

naturis, quæ sub eodem genere et specie multiplicatæ multis suppositis communicantur: quare etiam tres divinæ Personæ non sunt plures *dii*, sed unus *Deus*.

et utrum
univocum,
an analogum.

218. Jam vero nomen *istud* dictum de vero Deo ac de diis secundum opinionem et secundum participationem nec est univocum nec æquivocum, sed analogum. Non univocum, quia non convenit illis omnibus secundum eandem rationem; non æquivocum, quia non tribuitur eis secundum rationem omnino diversam, quod ad æquivocationem requiritur, sed secundum rationem partim eandem, partim diversam. Cum enim aliquid dicitur *Deus* per participationem, ut cum Moyses constituitur *Deus Pharaonis* (1), significatur habens non naturam, sed similitudinem duntaxat veri Dei. Et cum dicitur *Deus* secundum opinionem, ut cum Ochozias vocavit Beelzebub *deum Accazon* (2), significatur aliquid, quod opinantur homines esse verum Deum. Hinc etiam in definitione Dei, qui est vel secundum opinionem vel secundum participationem tantum *Deus*, necesse est ponere rationem veri Dei; quod est analogorum proprium, ut nempe in analogis analogatum principale ponendum sit in cæterorum definitione (3). Neque vero hinc sequitur non esse contradictionem inter propositionem catholicæ negantis, et pagani asserentis idolum esse Deum. Et ratio est, quia licet idolum non sit verus *Deus*, sed tantum existimatus, et catholicus et paganus *utilitur* hoc nomine, *Deus*, ad significandum verum Deum. Cum enim paganus dicit idolum esse Deum, non *utilitur* hoc nomine, secundum quod significat Deum opinabilem. Sic enim verum diceret (quia nempe verum est, idolum esse Deum duntaxat existimatum), cum etiam catholici interdum in tali significatione hoc nomine utantur, ut cum dicitur (Ps. 95, vers. 5): *Omnes dii gentium dæmonia* (4). Et sane naturam Dei, prout in se est, neque catholicus neque paganus cognoscit; sed uterque cognoscit eam secundum aliquam rationem causalitatis vel excellentiæ vel remotiōnis, ut supra dictum est (5). Et secundum hoc in eadem

- (1) *Exodi* cap. 7, vers. 1.
- (2) 4 Reg., cap. 1, vers. 1.
- (3) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 10.
- (4) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 10, ad 1.um.
- (5) Vide S. Thom., 1 p., quæst. 12, art. 12.

significatione accipere potest gentilis hoc nomen *Deus*, cum dicit: *Idolum est Deus*, in quo accipit ipsum catholicus dicens: *Idolum non est Deus* (1). Neque vero e contrario hinc inferas, nomen *Deus* esse univocum respectu veri et existimati Dei; non enim id sequitur ex dictis, sed tantum quod univoce sumatur ab illis, qui per errorem tribuunt naturam Dei his, qui eam reapse non habent.

219. Quæritur 10.º Utrum nomen *Qui est d̄ ōv*, vel *Jahve* seu *Jehovah* sit nomen Dei maxime proprium. In primis notandum est, non unam esse scriptorum sententiam circa identitatem nominis *Qui est* et tetragrammati *Jahve* seu *Jehovah*. S. Thomas S. Hieronymum secutus (2), itemque Abulensis (3), distinguit utrumque nomen, quamvis dubitando (4), cum docet alterum priore magis proprium esse, quia est *impositum ad significandam ipsam Dei substantiam incommunicabilem et, ut sic liceat loqui, singulare* (5). Verum Clemens Alexandrinus (6) et Theodoretus (7) unum idemque censuerunt esse utrumque nomen: idem postea tenuerunt Mercurius (8), Galatinus (9), Lipomanus (10), Eugubinus (11), Genebrardus (12), Bellarminus (13), eosdemque secuti PP. Molina (14), Franciscus Suarez (15), Gabriel Vazquez (16), Sebastianus Barradas (17), Hieron. Fassolus (18), Benedictus

Utrum nomen
Qui est,
vel *Jahve* seu
Jehovah
sit nomen
proprium Dei.

- (1) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 10, ad 5.um.
- (2) Epist. 136.
- (3) Ad cap. 6 *Exodi*, quæst. 1.
- (4) 1 p., quæst. 13, art. 9 fin. corp., collat. cum. art. 11, ad 1.um.
- (5) S. Thom., 1 p., quæst. 13, art. 11, ad 1.um.
- (6) *Stromat.*, lib. 5.
- (7) In *Exod.*, quæst. 15.
- (8) In *Thesouro*.
- (9) Lib. 2 de arcan. cath. verit., cap. 10.
- (10) In *Catena*, in cap. 3.um, *Exod.*
- (11) In eundem locum *Exodi*.
- (12) Lib. 1 de *Trinit.*
- (13) De *Christo*, lib. 1, cap. 7.
- (14) In 1.^{am} part., quæst. 13, art. 11.
- (15) De *Deo*, lib. 2, cap. 32, num. 25.
- (16) In 1.^{am} part., disp. 59, cap. 2 et 3.
- (17) Lib. 1, cap. 5.
- (18) In 1.^{am} part., quæst. 13, art. 11.

Pereira, Cornelius Alapide alique (1). Qui et ex contextu et aliis rationibus probabiliorum reddunt suam sententiam.

† Hisce præhabitis respondetur ad questionem cum Aquinate affirmative, non quod nomen *Qui est* vel *Jehovah* significet essentiam Dei perfecte, prout est in se, id enim in præcedenti paragrapho negavimus esse possibile; sed quia nullum aliud nomen accommodatius sit ad divinam essentiam demonstrandam. Probaturque triplici ratione (2): *α*) propter significationem hujus nominis; quia *Quid est* vel *Javeh* sive *Jehovah* non significat formam aliquam perfectionemve peculiarem, sed ipsum *esse*. Atqui in Deo essentia, secus atque in creaturis, essentialiter identificatur cum *esse*, immo est ipsum *esse*. Ergo prædictum nomen est maxime proprium Dei β) Probatur *ex universalitate* ac modo significandi. Reliqua enim nomina significant determinatum aliquem modum substantiæ rei; sed nomen istud nullum modum essendi determinat, verum indeterminate includit omnes. Ergo maxime proprie exprimit illum, qui non cõeretur intra certum aliquod perfectionum genus, sed *tatum esse, velut immensum quoddam ac nullis terminis definitum essentia pelagus complexu suo ipse continet* (3). γ) Probatur *ex consignificatione* hujus admirabilis nominis: quia nempe significat *esse* præsentissimum, quod non novit præteritum nec futurum, ideoque præ se fert actum potissimum essendi, necessarium, æternum, omnis exers potentialitatis ac mutationis, quod pariter soli Deo competit. Quod præclare docuit S. Augustinus (4) et S. Gregorius Nazianzenus hisce verbis: *Deus semper erat, esque, ac erit; quin potius semper est. Nam erat et erit nostri temporis et fluxæ naturæ segmenta sunt. At ille existens est semper; ita enim Moysi in monte oracula pandens, semetipsum nominavit. Totum enim in semetipso comprehendens esse continet, quod nec*

(1) In *Exod.*, cap. 3, vel 6.um.

(2) S. Thom., 1. p., quæst. 13, art. 11.

(3) S. Joann. Damascen., *De fid. orthod.*, lib. 1, cap. 9. Cfr. Quæ superius exscripta sunt ex S. Bernardo, *De considerat.*, lib. 5, cap. 6.

(4) *De Trinit.*, lib. 5, cap. 2; et in libro *Octoginta trium question.*, quæst. 17.

incipit, neque desinet, tanquam pelagus quoddam essentia immensum et indefinitum (1).

Idem confirmari potest tum ex communissima Patrum sententia, qui docent nullo alio nomine tam apte designari, quid *Deus* est (2); tum etiam ex veneratione, qua, ut superius diximus, habitum est apud Hebræos, id enim ostendere videtur illud fuisse in eorum opinione præcipuum et maxime proprium, quod nulli alteri possit ullatenus communicari.

Dices 1.º S. Thomas docet, quod quamquam nomen *Qui est* magis proprium, quam nomen *Deus* quantum ad *id, a quo imponitur, scilicet ab esse, et quantum ad modum significandi et consignificandi; at vero quantum ad id, ad quod significandum est impositum, est magis proprium hoc nomen Deus, quod imponitur ad significandum naturam divinam*. Ergo...

Respondeo, *neg. conseq.*, tum quia ipse S. Doctor probat ex triplici capite nomen *Qui est* esse maxime proprium, nomen autem Dei ad summum ex uno tantum esset magis proprium; tum quia ibidem concedit, nomen *tetragrammaton* esse adhuc duobus aliis magis proprium, quia *est impositum ad significandam ipsam Dei substantiam incommunicabilem et, ut sic liceat loqui, singularem*. Atqui nomen *tetragrammaton* probabilis est ipsum nomen *Qui est*. Ergo nomen *Deus*, quantumvis impositum ad naturam Dei significandam, non est magis proprium. Hinc etiam nomen *Jabre* aut *Jehovah* nulli communicatum est, sicut nomen *Deus*. Adde, quod, cum essentia Dei sit *esse*, nomen *Qui est* etiam ipsam Dei naturam reapse designat, saltem respectu sapientium, qui norunt illud.

Dices 2.º Ex S. Dionysio *boni nominatio excellenter est manifestativa omnium Dei processuum* (3). Sed hoc maxime Deo convenit, quod sit universale rerum principium, Ergo hoc nomen *bonum* est maxime proprium Dei, et non hoc nomen *Qui est*. — Respondeo *concedendo, quod hoc nomen bonum est principale nomen Dei, in quantum causa, non tamen simpliciter. Nam esse absolute præintelligitur causæ* (4).

(1) S. Gregor. Nazianz., orat. 2.^a in Pascha, non longe a principio. Vide P. Cornelium Alapide, *In Exodum*, cap. 3, vers. 14.

(2) S. Thom., 1. p., quæst. 13, art. 11, ad 1.^{am}

(3) *De divin. nomin.*, cap. 3.

(4) S. Thom., 1. p., quæst. 13, art. 11, ad 2.^{am}.